

ACTA TRIBUNALIUM

Ex iurisprudencia Supremi Tribunalis signaturae apostolicae

DE CAUSIS PRO DIMISSIONE RELIGIOSARUM (*)

[...]

Facti adumbratio

Viginti quattuor annos numerabat Soror N.N. cum die 15 augusti 1951 professionem emisit perpetuam in Congregatione C.C.: ibique, studiis peractis, baccalaureatus gradum adepta est.

Ab anno 1948 ad annum 1977 in variis suae Congregationis domibus diversa munera exercuit sive ludimagistram penes scholas paroeciales agendo sive in domo religiosa famulatum praestando. Demum assignata fuit domui D.D., quae non solum sedem generalitiam complectitur sed alia Congregationis opera.

Percrescentibus in dies difficultatibus in vita communitatis ob rationem agendi Sororis N.N. sive erga Superiores, quibus oboedientiam in non paucis detrectabat et in quas saepe critique invehebat, sive erga alias religiosas et ipsos laicos in domo laborantes, Antistita eiusque Consilium haud semel apud Sororem instituerunt ut a tali agendi ratione cessaret. Sed in cassum cecidit tentamen, adeo ut die 10 februarii 1976 Antistita et Consilium decreverint (quod iam pridem comminata erant religionem dimittere ad trimestre a domo D.D. (non a Congregatione). Cui mandato religiosa cum non oboedisset, eadem Antistita cum Consilio die 13 februarii 1976 a Congregatione Sororem N.N. dimiserunt, et omnia acta miserunt ad S. Congregationem pro Religiosis et Institutis Saecularibus confirmationis sui decreti habendae causa. At reposuit die 27 aprilis insequenti S. Congregatio non omnes hac in re quoad proceduram rite servatas fuisse

(*) Die 15 decembris 1979. Prot. n. 8984/77 C.A. (Signaturae Apostolicae); Prot. n. 8038/76 (Sacrae Congr. pro Religiosis).

normas, itaque, ne postea Signatura Apostolica forte interveniens aliquid obiceret, totam rem esse recognoscendam ad normam iuris. Paruit Antistita et proceduram adhibuit, quam S. Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus, cui omnia acta transmissa fuerant, completam habuit, simul edicens argumenta pro dimissione adesse: attamen cum dubium ex actis erui posset quin Sr. N.N. aliquo vitio mentis laboraret, rogavit episcopum V.V. ut religiosa inspectioni alicuius psychiatri subiceretur. Habita peritia doct. A.A. qui nullum invenit in religiosa morbum sed sanam eam declaravit, licet forte cerebrosam, S. Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus, non obstante quod nova Antistita Generalis pro dimissione adhuc instaret, die 22 decembris 1976, non hanc decrevit, sed tantum exlaustrationem ad nutum Sanctae Sedis. Contra huiusmodi decretum recurrit Sr. N.N. etiam ad Signaturam Apostolicam. Sed S. Congregatio, re penitus examinata, die 22 iulii 1977, prius suum decretum revocavit et religiosam reintegrari iussit, quod reapse factum est die 1 augusti sequenti.

Non destitit tamen religiosa a sua ratione agendi, quae veluti propositum suae vitae religiosae videbatur: ideo Antistita, ne perturbatio ipsam domum generalitiam laceraret, ei mandavit sub oboedientia ut in domum H.H. se conferret. Quamvis primo tempore religiosa visa est parere mandato, reapse non oboedivit et statim in priorem domum reversa est, aliis quoque praeceptis suae Antistitae neglectis. Quo factum est ut Antistita die 26 septembris 1977 primam canonicam admonitionem religiosae, comminata quoque dimissione fecerit, die autem 30 septembris et die 10 octobris insequenti illam renovaverit. Non oboedivit Sr. N.N. imo volebat suas sorores coadunare ut ad sese defendendam dissereret de Concilio, de novo Schemate Codicis apparandi quod vitam consecratam spectaret, etc. etc., quod eidem permissum non est. Denique die 13 octobris 1977 Antistita et Consilium generale conctis suffragiis, post amplam datam religiosae sese defendendi facultatem, decreverunt petere a S. Congregatione pro Religiosis et Institutis Saecularibus dimissionem Sororis N.N. ab Instituto. Re communicata religiosae, haec voluit suas rationes toti Consilio palam et coram exponere: et reapse per tres circiter horas loquuta est, verbis in taeniola magnetica et post transcriptionem ab ipsa recognitis.

Die 2 novembris 1977 omnia acta ad S. Congregationem missa sunt, quae die 13 aprilis 1978 decretum dedit dimissionis. Die 25 aprilis Sr. N.N. ad Nostrum Supremum Tribunal recursum interposuit. Noster Congressus die 26 iunii 1979 causam admisit ad disceptationem et dubium concordatum est ita: « An constet de illegitimitate vel in procedendo vel in decernendo relate ad actum S. Congregationis pro Religiosis et Institutis Saecularibus diei 13 aprilis 1978 ».

In iure

Iure vigenti ad dimittendam religiosam professam a votis perpetuis in religione iuris pontificii exiguntur « graves causae exteriores », et incorrigibilitas religiosae quae dimittitur (can. 651, par. 1). Incorrigibilitas iure praesumitur si post duas canonicas admonitiones, data quidem religiosae facultate se defendendi, haec reapse sese non emendaverit.

Quamvis Codex Iuris Canonici pro religiosis mulieribus de admonitionibus sermonem non faciat (eae enim expresse exiguntur tantum pro religiosis viris ex can. 649) ipsas merito praescribit, suam praxim et iurisprudentiam Supremi huius Tribunalis sequuta, S. Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus. Inter primam et secundam admonitionem saltem quindecim dierum spatium intercedere necesse est, quod protrahi potest ad tres menses sed non ultra: idemque spatium post secundam admonitionem antequam, praehabito voto sui Consilii, Antistita deliberationem proponendae dimissionis religiosae capiat. Haec deilberatio religiosae significanda est, cui integrum manet intra decem dies suas rationes exponere S. Congregationi pro Religiosis et Institutis Saecularibus. Ad unam demum S. Congregationem pro Religiosis et Instituti Saecularibus pertinet decretum dimissionis emittere; ei propterea omnia acta transmittenda sunt ab Antistita (cf. *Communicationes*, 11 (1979), p. 14-18).

Quamnam vim iuridicam habeat huiusmodi procedura, quae in praxim a S. Congregatione pro Religiosis et Institutis Saecularibus deducta est sine ullo specifico documento legislativo, discuti potest. Facta est quidem aliqua aequiparatio cum dimissione viro- rum, sed pro religiosis mulieribus v.c. spatia inter canonicas admonitiones statuuntur, quae pro viris ius non constituit. Quic-

quid est, cum decretum dimissionis dare pro religiosis mulieribus iuris pontificii unice ad S. Congregationem spectet, normae ab ea datae si non omnes ad valorem processus requiruntur, prudentiae in agendo quam maxime consulunt: et factorum, antequam decernat, S. Congregatio pro Religiosis et Instituti Saecularibus debitam habebit rationem.

Ad causas graves exteriores quod attinet, eae potissimum censendae sunt quae substantiae vitae religiosae graviter nocent, ut ecce graves et externae offensiones oboedientiae, castitatis et paupertatis voti, vel etiam gravis perturbatio vitae communis citra tamen morbum quo forte religiosa affligatur per oportunam medicatione curandum. Hae causae ita in exemplum a Vernz-Vidal enumerantur: « modus vivendi religiosae notabile seu grave damnum spirituale aut etiam temporale Instituto affrens; quod religiosa nullo modo vita communi contenta sit, ac continuis susurrationibus pacem domesticam turbet; quod caritatem fraternam et subordinationem erga Superiorissam evertat, contra Superiorissam alias religiosas suo modo loquendi et agendi incitet; quod oboedientiae iugo non se subittat et proprias querimonias aut sororum defectus alicuius momenti extraneis patefaciat; frequens violatio voti paupertatis, quamvis ad peccatum grave non pertingat » (*WERNZ-VIDAL, Ius canonicum*, III De religiosis, Romae 1933, n. 442, I).

Circa causae gravitatem Nostro Supremo Tribunali non plurimum discretionis tribuitur, com ipsius iudicium legitimis Superioribus spectet, quippe quibus sit onus vitae religiosae regendae. Attamen Nostr quoque Tribunalis est videre utrum adductae causae sint, omnibus consideratis, graves et dimissioni statutae, quae est gravissima sanctio, revera pares: id enim lex praescribit, in ambitu igitur sumus legitimitatis. Legitimorum pariter Superiorum est statuere quatenam sint corrigendae religiosae magis idonea media: ipsi enim pervigilare debent, suorum subditorum animae quasi rationem reddituri. Suggestere igitur quatenam esse debeant huiusmodi media, dummodo tamen sit satis habendae emendationi provisum, non pertinet et Nostrum Sacrum Tribunal.

In facto

Affirmat Promotor iustitiae hanc causam esse implexam: quod si verum est sub aliquo adspectu, re tamen attente et sine praeiudicio considerata, veritatem excedit. Certo certius erravit in primis Antistita decernendo sine debita procedura dimissionem: quod decretum S. Congregatio invalidum declaravit et ad meliorem formam redigi iussit. Eadem autem S. Congregatio post varias vices statuit tantum exclaustationem ad nutum Sanctae Sedis ob rationes quidem ab Antistita adductas: sed firma non fuit in sua decisione, quam post recursum Sororis N.N. retractavit intimando Antistitae ut recurrentem in domum religiosa macciperet benigneque tractaret. Antistita oboedire debuit sed facile cogitatur quo animo. Iuxta consilium a S. Congregatione datum plus temporis forsitan expectare debuit ad monitiones canonicas faciendas intuitu legitimae dimissionis: plura etiam hac in re forte considerata erant, uti adnotavit Promotor iustitiae, ut manca religiosae formatio, eius ingenium tenax, quod non facile movebatur, innovationes in Congregatione factae, quae iuxta recurrentem mutavissent genuinam Congregationis indolem et certe damnum eidem Congregationi intulerant. Iure tamen suo Antistita usa est si religiosae, perseveranti in offensione oboedientiae legitime datae, iuxta praescripta admonitiones canonicas fecit. Quae quidem monitiones duae saltem fuerunt et modis a iure praescriptis peractae, alia quidem die 26 septembris 1977, alia vero, elapsis quindecim diebus, die 13 octobris eiusdem anni. Per admonitiones quae intercesserunt die 30 septembris et die 10 octobris in mentem religiosae potius revocatum est praeceptum iam datum sese in aliam religiosam domum se conferendi et a non probata agendi ratione cessandi.

Mirum igitur est quod Promotor iustitiae de non servato intervallo quindecim dierum loquatur. Quod intervallum « prudentiale » si servatum forte non fuisset, et nihilominus S. Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus rem bene noscens statuisset dimissionem, quis de illegitimitate actus eam certo arguere posset?

In admonitionibus clare determinatae sunt causae exteriores graves, quarum prima erat quod religiosa decretaet pervicaciter oboedire Antistitae praecipienti ut in aliam religiosam domum (H.H. de domo D.D.) sese conferret: sed huic accedebant aliae

causae ut actus quidam continuati contra expressam voluntatem Superiorum, ut agendi ratio, quae vitam communem graviter perturbabant, ut obstinata quaedam iudicandi Superiores eosque vituperandi voluntas, quandoque cuiusdam traditionis violatae nomine: quae omnia scandalum pariebant, nedum concordiae favebant. Si Sr. N.N. volebat vitae religiosae suae Congregationis instaurandae operam dare, ipsa in primis oboedientiam praestare debebat. Desiderata vitae communis tranquillitas et ordo non aucta confusione obtinebantur.

Ut in iure diximus, iudicare de gravitate causarum spectat ad eos qui regimen habent vitae religiosae. Sed revera obiectae causae gravitatem et exterioritatem ex se portendunt: quod ex eo quoque conicitur quod aliquibus ipsique S. Congregationi dubium subrepserit quin recurrens esset sani ingenii. Inspecta a perito in re psychiatrica, sana et superiore intelligentia praedita inventa est: indolis quidem paranoidis et impulsivae at non ita ut responsabilitatem suorum actuum non haberet, neve corrigere se posset.

Deinde potuit recurrens sese amplissime defendere: vetitum quidem est ei ut quasi comitium celebraret: sed deinde permisum st ut coram Consilio suae Congregationis per circiter tres horas sese defenderet: quae discussio in taeniola magnetica impressa fuit, ut in facto expositum est.

Denique decisio petendi dimissionem a S. Congregatione pro Religiosis et Institutis Saecularibus legitime recurrenti significata est: et haec Sacrae Congregationi satis superque in sui defensionem rescripsit.

Obicitur contra Antistitam quod in incorrigibilitate recurrentis aestimanda rationem quoque habuerit agendi moris a recurrente anteriore tempore, scilicet ante monitiones canonicas, demonstrati. Sed si Antistita erravit decernendo ipsa sine facultate dimissionem, potuit iure longioris experientiae anteactae vitae recurrentis rationem habere adeo ut ad adipiscendam certitudinem irresipiscentiae non multum temporis postea exigeretur.

S. Congregationi dein obicitur quod in decreto dimissionis non adducantur rationes. Nemo negat potuisse decretum enucleatibus edi: attamen cum de modo agendi (« condotta ») recurrentis sermo sit, qui bene notus est per Antistitae petitionem, quae ibidem memoratur, plura iure exigi nequeunt, eo vel magis quod

per subsequentes litteras eiusdem S. Congregationis res magis determinate exponuntur.

Negari denique non potest S. Congregationem in causa processisse cum comprehensione erga Sororem recurrentem, si primo invitavit Antistitam ad proceduram melius servandam, deinde decidit exclaustationem, deinde reintegravit religiosam, ac solum postremo decrevit dimissionem Religiosae, quae cum multis suis verbis et scriptis fatigaverit, dici non potest facultate suas rationes exponendi et iura sua vindicandi caruisse.

Quibus omnibus, tum in iure tum in facto mature perpensis, Collegium Em.morum Patrum Cardinalium, pro Tribunali sedens ac solum Deum prae oculis habens, Christi nomine invocato, circa propositum recursum respondendum censuit uti respondet;

« Negative seu non constare de illegitimitate neque in procedendo neque in decernendo relate ad actum S. Congregationis pro Religiosis et Institutis Saecularibus diei 14 aprilis 1978). [...] »